

pl. a „György; Ibolya; Fonyód; Szombathely” stb. tulajdonnevek orosz átírását illetően.

Helyesírási szabályzatunk szabályokba foglalja az orosz szavak (köz- és tulajdonnevek) magyar átírásának szabályait (291–307. pont), az orosz helyesírási szabályzatban viszont hiába keressük a magyar tulajdonnevek orosz transliterációjára vonatkozó alapvető szabályokat. Ebből következik, hogy ezen a téren ma is elég nagy a bizonytalanság, a szubjektívizmus és a dilettantizmus egy-két gyakorlati kérdésben.

A két szovjet szerző könyve második kiadása 18 európai nyelv tulajdonneveinek (személynevek; földrajzi nevek...) átírási rendszerét adja, s köztük a magyar nyelvét is (84–93. lap). A segédkönyv első (1969-es) kiadása rendkívül gyorsan elfogyott, s a B. A. Sztarosztyn által kidolgozott – és a „Russzkij jazik za rubezsom” hasábjain is közölt – magyar–orosz átírási rendszer nívós szakmai vitát váltott ki dr. Hadas Ferenc és A. V. Szuperanszkaja között („Russzkij jazik za rubezsom”, 1970) 4. szám, 77–79. és 79–82. lap).

A könyvhöz írt „Bevezetés”-ben ezúttal is a gyakorlati transzkripció fogalma és lényege kerül kifejtésre, valamint az egyes átírási rendszerekkel kapcsolatos elvi és metodológiai problémák, amelyek realizálása nem jelentett kevés erőfeszítést a szerzők számára.

A hazai oroszoktatás szakembereit – természetesen – a magyar anyag érdekli, s ama tény, hogy a szerzők által javasolt magyar–orosz átírási rendszer optimálisan igyekszik-e tükrözni a magyar tulajdonnevek ortoépiai és optikai-grafikai jellemzőit orosz szövegben; a nyelvi kommunikáció maradéktalanul létrejöhet-e, nem jelent-e törést az „eredetitol” való esetleges túlzott elrugaskodás. A szakember világosan látja, hogy a transliteráció mindig „szegényedés” (I. V. Scserba) jár együtt, de nem mind-egy, hogy mekkora ez a szegényedés...

Vitathatatlan, hogy a korábbi, kaotikus állapotokhoz képest B. A. Sztarosztyn – történelmi hagyományokra, történeti-grafikai hagyományokra épülő, azokat mérlegelő – átírási rendszere nagy lépést jelent előre az egységesülés irányába. Megfigyeléseink azonban azt mutatják, hogy Sztarosztyn rendszerét ma még a vezető orosz

nyelvű lapok sem alkalmazzák hiánytalanul és következetesen mindig.

A Sztarosztyn által bemutatott anyag összességében világos, szemléletes, helyenként azonban a kuriozitás jellegét viseli magán. A bemutatott példaanyag néha hibás, nem tipikus, és helyenként egyoldalú, szegényes.

Nem hiszem, hogy a semmi különösebb problémát sem jelentő magyar „cs” „átadására” feltétlenül a kb. 200 lakosú „Fejércse” település nevének példája a legerencesebb, hisz ott van pl. a jól ismert „Csepel; Badacsony” stb. magyar földrajzi név is.

A magyar anyagban egy sor olyan tulajdonnevet találunk, amelyeket a szerző – részben sajnálatos sajtóhiba, részben a magyar nyelv nem kielégítő ismerete miatt – magyar tulajdonneveknek „nevez ki”. Pl.: „Jianu” (87. lap); „Ralfy” (86. lap); „Elfer” (86. lap); „Naszürjhegy” (87. lap), amit pl. még a „Képes politikai és gazdasági világlasz”-unk sem tartalmaz. „Jagamas”-t (87. lap) nem ismer az „Új magyar lexikon” sem.

Ezen hiányosságok ellenére az anyagból összeáll az, amit figyelembe kell vennünk az orosz átírás során, jóllehet a bemutatott rendszer helyenként nagyon is vitatható (pl. a szó eleji „ü” orosz „i”-vel történő átírása; az „ö” helyenként következetlennek tűnő átírása; az „l” lágyágának a jelölése vagy nem jelölése stb.).

Az anyagot záró magyar nevek (férfi és női) felsorolása is nagy maga után néhány kívánnivalót precizitás dolgában. „Ögön” férfinév nincs a magyarban (92. lap). Az „Ágoston” nevet nem lehet orosz „sz”-szel átírni, mert az elemi hiba (91. lap). A „Boriz” nem férfinév (91. lap), a „Borisz” viszont igen, de ez kimaradt a jegyzékből.

A könyv „Bevezető”-jében – a tárgyilagosság kedvéért – A. V. Szuperanszkaja idevonatkozó szakcikke mellett Hadas Ferenc cikkét is kellett volna megemlíteni, mert a transliteráció és a grafika mindkét jeles szakemberének a nézeteit figyelembe kellene venni egy részleteiben valaha megreformálásra kerülő, tökéletesebb magyar–orosz átírási rendszer kidolgozásakor.

Dr. Hajzer Lajos

4000 НАИБОЛЕЕ УПОТРЕБИТЕЛЬНЫХ СЛОВ РУССКОГО ЯЗЫКА УЧЕБНЫЙ СЛОВАРЬ ДЛЯ ЗАРУБЕЖНЫХ ШКОЛ (Москва, „Русский язык”, 1978)

A „Russzkij Jazik” kiadó megjelentetett egy érdekes szótárt az orosz nyelvet külföldön tanulók részére. Ezt egy szerzői kollektíva készítette elő N. M. Sanszkij vezetésével, amely tartalmazza „Az orosz nyelv leghasználatosabb 4000 szóegységét”.

Ez a szótár is, mint más, bármely magyarázó szótár, oktatási célokat tűzve ki tartalmazza azokat a szükséges információkat, amelyek az érintkezés folyamatában szolgálják a szavak jelentésének helyes felfogását és azok használatát. Ugyanakkor ez a kiadvány jelentősen különbözik pl. „Az orosz nyelv kis magyarázó szótára” kötettől (Külföldiek részére V. V. Rozanov szerkesztésében jelent meg Moszkvában ugyancsak a „Russzkij Jazik” ki-

adó gondozásában 1978-ban), elsősorban a lexikai egységek szemantikus magyarázatában.

A szócikk tehát tartalmazza a szó nyelvi jellemzőit, legfontosabb formáit, ragozási sajátosságait, hangzváltozásokat, variációs végződéseket stb. Például a főnevet jelző címszó után szerepel annak neve, birtokos eset végződése, a főnév számára utaló információ (pl. csak egyes száma van), a ragozásuknál ha nem ragozható vagy azok az esetek, amelyek képzésében vagy a hangsúlyában eltérés mutatkozik. A melléknévek esetében megjelölik a nő és semleges nemet, rövid alakot, fokozást, ha a képzésénél hangsúlyeltolódás vagy hangzó változás van. Megfelelő részletességgel szerepelnek az igealakok is (idő, felszólító mód, melléknévi igeenevek, pl.: **ЗАНЯТЬ** (займу, займётся; прош. Занял, заняла, заняло; кого-что; прич. Занятый, кр. ф. Занят, занял, занята, занято (сов.) несов. занимать).

Ezt követően illusztrációs anyag következik, amely feltárja a szó jelentését és alkalmazásának lehetőségeit. Ezek a beszédillusztrációk jellemzik a szó fő jelentésének rendszerét. Például, **ПРОСТОЙ**: 1. Простой текст. Простое упражнение. Простая задача. Простое решение. 2. Простой человек. Простые люди. 3. Простая обстановка. Простая пища. Простое платье. 4. Простой карандаш.

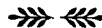
Ennek alapján tehát megállapítható, hogy a szó jelentésének magyarázata – az általánosan

elfogadott értelemben, nem szerepel a szótárban. A szerző a minimális kontextusból indul ki, azokból a kifejezésekből és mondatokból, amelyekben olyan szavak szerepelnek, amelyek megtalálhatók a szótárban, vagy azokból származnak (ez nagy jelentőséggel bír azok részére, akik az orosz mint idegen nyelvet tanulják). Az egyes szavak jelentésének megértését segíti a tárgyak jól összeválogatott vizuális értékeltetése színes, kifejező rajzok és fotók útján.

A szótár végén nyelvtani összefoglalók vannak, táblázatok és ábrák, amelyek tükrözik valamennyi szófaj változásainak és alkalmazásának rendszerét.

Természetesen, egyelőre még korai beszélni a szótár előnyös vagy gyenge oldalairól a már említett másik magyarázó szótár összehasonlítása alapján. Ez majd csak az iskolában történő felhasználásakor derül ki. De el lehet fogadni az összeállítóknak azt a véleményét, miszerint ezt a segédeszközt „fel lehet használni külföldi iskolák számára összeállítandó lexikai minimumokhoz”, valamint tankönyvek, szöveggyűjtemények, orosz módszertani segédeszközök írásához, amelyek fontosak az általános és középsőiskolások részére valamint az orosz nyelvi önálló olvasást végzők számára.

Bokányi Dezsőné–M. A. Korcsic

Vendég Sándor:

A DIDAKTIKA ALAPJAI A SZAKMAI KÉPZÉST NYÚJTÓ ISKOLÁK OKTATÓI SZÁMÁRA

E könyv megjelenése annak az örömdetes fejlődésnek is az eredménye, amely az elmúlt években didaktikai szakirodalmunkban végbement. E fejlődési folyamat természetesen több elemből tevődik össze s ezért ennek elemzése nem tartozik e könyv ismertetéséhez. Maga az a tény azonban, hogy a szakmai képzést nyújtó iskolák oktatói számára az eddigi „általános” didaktikák mellett egy speciálisabb didaktika jelent meg, jelzi e fejlődés egyik lényeges összetevőjét. Ezt is mondhatnánk, hogy az ilyen típusú iskolák didaktikai kérdéseivel foglalkozó könyv túlságosan későn is jelent meg, figyelembe véve ezen iskolatípusok nagy jelentőségét a magyar iskolarendszerben. Tapasztalhattuk azt is, hogy ezekben az iskolákban oktató munkát végzők számára milyen nagy gondot okozott az oktatásméletben való nem kellő tájékozottságuk. Természetesen az ilyen speciális jellegű oktatásmélet megírásához feltétlenül szükséges kel-

lő oktatási tapasztalat megszerzése. Ezt a tényt is figyelembe véve azonban ismételtlen megemlíthetjük, hogy a szakmai képzést nyújtó iskolák hatékonyabb oktatása érdekében már jóval korábban szükség lett volna e könyv közrebocsátására. Más oldalról azonban biztató e kezdet: jelzi azt, hogy igény van a különböző képzési feladatokat megoldó iskolák számára specifikusabb didaktikai elmélet kidolgozására.

A könyv szerzője öt oldalas bevezetőjében tudományos precizitással mutat rá arra, hogy a könyvben foglalt elmélet milyen fontos szerepet tölt be a pedagógiai végzettséggel még nem rendelkező oktatók számára. A jövőendő szakoktatói, mérnöktanári nagy segítséget kapnak ahhoz, hogy a didaktika alapjait eredménnyel sajátíthassák el. A könyvnek ezt a funkcióját kell mindenekelőtt szem előtt tartanunk, amikor a könyvet értékeljük. Nem törekszük tehát a könyv szerzője arra, hogy a didaktika új rendszerét vagy új elvi tételeit fogalmazza meg. Tömören, rendszerezett formában a didaktika legalapvetőbb fogalmait, szerkezetét nyújtja egyrészt a tanulás, másrészt az oktatási kérdések iránti érdeklődés felkeltése érdekében.